

Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yleisistä syyttäjistä annetun lain ja kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi yleisistä syyttäjistä annettua lakia ja kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettua lakia.

Ehdotuksen mukaan syyttäjille annettaisiin vastaava oikeus kuin poliisilla saada salassa pidettäviä tietoja muilta viranomaisilta ja julkista tehtävää hoitavilta yhteisöiltä. Syyttäjät saisivat tietoja myös yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä. Tiedonsaantioikeus ei kuitenkaan koskisi tietoja, jotka ovat viranomaisen hallussa esimerkiksi tilastointia tai tieteellistä tutkimusta varten.

Ehdotuksen mukaan viranomaiset voisivat antaa salassa pidettäviä tietoja ulkomaan viranomaisille näiden esittämän oikeusapu-

pyynnön perusteella edellyttäen, ettei tietojen luovuttamista tai käyttämistä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu. Luovutusoikeus ei myöskään koskisi tietoja, jotka ovat viranomaisen hallussa esimerkiksi tilastointia tai tieteellistä tutkimusta varten.

Ehdotuksen mukaan valtakunnansyyttäjä voisi antaa kihlakunnansyyttäjän kelpoisuusvaatimukset täyttävälle henkilölle sellaiset syyttäjänvaltuudet, joita tämä tarvitsee määrättyyn tehtävään, kuten kansainvälisenä yhteissyyttäjänä toimimiseen tai tiettyä yksilöityä rikosasiaa koskevan syytteen ajamiseen.

Lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Syyttäjien tiedonsaantioikeus

Varsinaista yleissäännöstä syyttäjän oikeudesta saada viranomaisilta salassa pidettäviä tietoja ei ole olemassa. Yleisistä syyttäjistä annetun lain (199/1997) 11 §:ssä kylläkin säädetään valtakunnansyyttäjän oikeudesta saada salassapitomääräysten estämättä tietoja alaisiltaan syyttäjiltä ja muilta esitutkintaviranomaisilta, mutta säännös ei velvoita muita viranomaisia tietojen antamiseen.

Yleisistä perusteista salassa pidettävän tiedon antamiseen säädetään viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) 26 §:ssä. Salassa pidettävien tietojen antamisesta toiselle viranomaiselle säädetään lain 29 §:ssä. Kummankin säännöksen mukaan viranomainen voi antaa salassa pidettävästä viranomaisen asiakirjasta

tiedon muun muassa jos tiedon antamisesta tai oikeudesta tiedon saamiseen on laissa erikseen nimenomaisesti säädetty.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettu laki tuli voimaan 1 päivänä joulukuuta 1999. Sen säätämisen yhteydessä muutettiin lukuisia muita säädöksiä siten, että muun muassa syyttäjäviranomaiselle saa luovuttaa salassa pidettävää tietoa sisältävän asiakirjan. Näissä säädöksissä ei kuitenkaan asetettu velvollisuutta luovuttaa tietoja syyttäjäviranomaiselle, vaan tietojen luovuttaminen jäi riippumaan asianomaisen viranomaisen harkinnasta. Esimerkiksi poliisiviranomaisilla sen sijaan on poliisilain (493/1995) 35 ja 36 §:n nojalla laajempi oikeus tietojen saantiin viranomaisilta, julkista tehtävää hoitamaan asetetuilta yhteisöiltä sekä yhteisön jäseneltä, tilintarkastajalta, hallituksen jäseneltä tai työntekijältä.

1.2. Kansainvälinen oikeusapu rikosasioissa

Salassa pidettävien tietojen antamista ulkomaan viranomaiselle koskee viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 30 §. Säännöksen mukaan sen lisäksi, mitä laissa erikseen säädetään, voi viranomainen antaa salassa pidettävästä asiakirjasta tiedon ulkomaan viranomaiselle tai kansainväliselle toimielimelle, jos ulkomaan ja Suomen viranomaisten välisestä yhteistyöstä määrätään Suomea sitovassa kansainvälisessä sopimuksessa tai säädetään Suomea velvoittavassa säädöksessä ja tieto asiakirjasta voitaisiin antaa yhteistyötä Suomessa hoitavalle viranomaiselle. Kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettu laki (4/1994) tai muukaan kansainvälistä oikeusapua koskeva lainsäädäntö ei kuitenkaan sisällä yleissäännöstä oikeudesta luovuttaa tietoja ulkomaan viranomaiselle.

1.3. Syyttäjän toimivalta

Perustuslain 104 §:n mukaan syyttäjälaitosta johtaa ylimpänä syyttäjänä valtakunnansyyttäjä, jonka nimittää tasavallan presidentti. Syyttäjälaitoksesta säädetään tarkemmin lailla.

Yleisistä syyttäjistä annetun lain 1 §:n mukaan syyttäjän tehtävänä on huolehtia rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta rikosasian käsittelyssä, syyteharkinnassa ja oikeudenkäynnissä asianosaisten oikeusturvan ja yleisen edun vaatimalla tavalla. Syyttäjällä on itsenäinen syyteharkintavalta käsiteltävänä olevassa asiassa. Syyttäjän tehtävänä on myös rangaistusmääräyksen antaminen siten kuin erikseen on säädetty.

Syyttäjänvaltaa voivat nykyisellään käyttää vain laissa mainitut syyttäjäviranomaiset, eli valtakunnansyyttäjä, apulaisvaltakunnansyyttäjä, valtiosyyttäjät ja paikallissyyttäjät.

Ylimpänä syyttäjänä valtakunnansyyttäjä käyttää itsenäistä ja riippumatonta syyteharkintavaltaa. Valtakunnansyyttäjän sijaisena toimiva apulaisvaltakunnansyyttäjä ratkaisee hänen käsiteltäväkseen kuuluvat

asiat samoin valtuuksin kuin valtakunnansyyttäjä. Valtiosyyttäjillä on toimivalta syyttäjätehtävissä koko maassa. Valtiosyyttäjien on ensisijaisesti huolehdittava syyttäjätehtävistä yhteiskunnan kannalta merkittävimmissä rikosasioissa. Valtiosyyttäjän tehtävänä on myös ajaa syytettyä, jonka nostamisesta eduskunta, oikeusministeriö, oikeuskansleri tai eduskunnan oikeusasiamies on päättänyt. Valtiosyyttäjä toimii syyttäjänä asioissa, jotka hovioikeus käsittelee ensimmäisenä oikeusasteena.

Paikallissyyttäjiä ovat johtavat kihlakunnansyyttäjät ja kihlakunnansyyttäjät, Ahvenanmaan maakunnansyyttäjä sekä apulaisyyttäjät. Paikallissyyttäjillä on alueellinen toimivalta oman syyttäjäyksikkönsä ja sen kanssa yhteistoimintaan määrättyjen syyttäjäyksikköiden alueella toimivien käräjäoikeuksien tuomiopiirissä.

Edellä mainittujen syyttäjäviranomaisten ohella valtioneuvoston oikeuskansleri ja eduskunnan oikeusasiamies ovat erityissyyttäjiä, joilla perustuslain 110 §:n mukaan on valta nostaa syyte heidän laillisuusvalvontaansa kuuluvassa asiassa. Oikeuskanslerilla ja oikeusasiamiehellä on yksinomainen syyteharkintavalta tuomareiden epäilyissä virkarikosasioissa.

Valtakunnansyyttäjä on kaikkien yleisten syyttäjien esimies. Valtakunnansyyttäjä voi ottaa itse ratkaistavakseen alaiselleen syyttäjälle kuuluvan asian tai määrätä alaisensa syyttäjän ajamaan syytettyä, jonka nostamisesta hän on päättänyt. Valtakunnansyyttäjä voi myös määrätä asian alaisensa syyttäjän syyteharkintaan. Sen sijaan valtakunnansyyttäjä ei voi antaa mainitunlaisia määräyksiä muille virkamiehille tai henkilöille kuin alaisilleen syyttäjille.

2. Ehdotetut muutokset

2.1. Laki yleisistä syyttäjistä

Tiedonsaanti

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia säädettäessä tuli ilmeiseksi,

että syyttäjien tiedonsaantioikeus viranomaisilta sekä muilta tahoilta on puutteellisesti järjestetty. Syyttäjien todettiin olevan useimmiten sen varassa, että sillä viranomaisella, jolta tietoja pyydetään, on oikeus, mutta ei velvollisuutta, antaa pyydettyjä tietoja. Tällaisten säännösten ei katsottu olevan riittäviä syyttäjien työn kannalta katsottuna.

Syyttäjien tiedonsaantioikeuden turvaavia säännöksiä katsottiin tarvittavan, mutta niitä ei katsottu asianmukaiseksi sisällyttää julkisuuslainsäädännön kokonaisuudistukseen. Käsitellessään viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevaa hallituksen esitystä (HE 30/1998 vp) eduskunta kuitenkin edellytti, että hallitus huolehtii syyttäjän tiedonsaantioikeuden turvaavien asianmukaisten säännösten voimaan saattamisesta.

Syyttäjät vastaavat rikosoikeudellisen vastuun toteuttamisesta, joten on perusteltua, että heillä on virkatoiminnassaan vastaava oikeus tietojen saantiin kuin poliisillakin. Syyttäjällä on tosin jo nykyisin käytännössä mahdollisuus hankkia tarvitsemansa tieto epäsuorasti tekemällä esitutkintaa suorittavalle poliisille tätä koskevan pyynnön tai, esitutkinnan jo päätyttyä, lisätutkintapyynnön. Kuitenkin erityisesti silloin, kun epäillyn rikoksen esitutkinta on jo päättynyt ja asia on syyteharkinnassa tai käsiteltävänä tuomioistuimessa, olisi tarkoituksenmukaista, että rikosasiaa hoitava syyttäjä voi saada mahdollisesti tarvitsemansa lisätiedon esittämällä pyynnön suoraan viranomaiselle, jonka hallussa kyseinen tieto on. Tällä tavoin säästettäisiin aikaa, millä saattaa yksittäistä rikosasiaa käsiteltäessä olla hyvinkin suuri merkitys. Lisäksi säästettäisiin poliisin voimavaroja, kun poliisin tiedonsaantioikeuksia ei enää tarvittaisi syyttäjän tiedontarpeen tyydyttämiseen.

Edellä mainitun perusteella yleisistä syyttäjistä annetun lain 11 §, joka nyt koskee valtakunnansyyttäjän tiedonsaantioikeutta, ehdotetaan muutettavaksi kokonaan.

Pykälän *1 momentti* sisältäisi säännöksen siitä, että yleisillä syyttäjillä on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tai muussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus

saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä virkatehtävien suorittamista varten tarpeelliset tiedot ja asiakirjat, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista syyttäjälle tai tietojen käyttämistä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu. Syyttäjillä olisi oikeus saada kyseiset tiedot maksutta. Säännös vastaa poliisilaissa säädettyä poliisin tiedonsaantioikeutta.

Pykälän *2 momentti* sisältäisi säännöksen siitä, että yleisellä syyttäjällä on oikeus saada virkatehtäviensä suorittamista varten tarvittavat tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäädännön estämättä. Myös tämä säännös vastaa poliisilla jo olevaa tiedonsaantioikeutta.

Yleisellä syyttäjällä ei kuitenkaan olisi virkatehtäviensä suorittamistakaan varten ehdotonta oikeutta saada kaikenlaisia tietoja. Tämä johtuu siitä, että joillakin salassapitoperusteilla suojataan etuja, joita on pidettävä niin tärkeinä, ettei niihin puuttuminen rikosvastuun toteuttamiseksi ole perusteltua. Siksi pykälän *3 momentti* sisältäisi rajoitussäännöksen, jonka mukaan tiedonsaantioikeus ei koske tietoja, jotka ovat viranomaisella luvan perusteella tieteellistä tutkimusta, tilastointia tai viranomaisten suunnittelu- ja selvitystehtäviä varten. Tällaisten tietojen luovuttaminen syyttäjälle saattaisi loukata alkuperäisen vapaaehtoisesti tietoja luovuttaneen tahon luottamuksen suoja ja siten vaarantaa viranomaisten vastaiset mahdollisuudet saada julkishallinnon tietohuollon kannalta tarpeellista aineistoa.

Syyttäjänvaltuuksien voimassaolo

Nykyisin syyttäjänvaltuuksia voi käyttää vain syyttäjänvirassa oleva henkilö virka-asemansa perusteella. Käytännössä esiintyy kuitenkin useita erilaisia tilanteita, joissa syyttäjänvaltuuksia olisi tarpeen tai tarkoituksenmukaista antaa määrättyssä tehtävässä toimivalle henkilölle. Muita kuin virka-asemaan perustuvia syyttäjänvaltuuksia kutsutaan tässä esityksessä *erityisiksi syyttäjänvaltuuksiksi*.

Uusin tarve liittyy Euroopan unionin päätökseen perustaa, aluksi väliaikaisesti, vakavan järjestäytyneen rikollisuuden torjumiseen keskittyvä niin sanottu Eurojust-yksikkö, jonka tehtävänä on kansallisten syyttäviranomaisten keskinäisen koordinoinnin edistäminen ja rikostutkinnan tukeminen. Brysselissä toimivaan väliaikaiseen yksikköön nimetään jokaisesta jäsenmaasta kansalliseksi edustajaksi syyttäjätoimintaan perehtynyt henkilö. Kansallisen edustajan tehtävän hoitamisen kannalta olisi hyvin hyödyllistä, että edustajalla on syyttäjänvaltuudet. Suomen edustaja on muodollisesti ulkoasiainministeriön virkamies, jolla ei ole tehtävän edellyttämiä syyttäjänvaltuuksia virka-asemansa perusteella.

Vastaavaan tilanteeseen voidaan joutua myös kahdenvälisissä suhteissa, jos Suomi lähettää toiseen valtioon niin sanotun yhteissyöttäjän hoitamaan Suomen ja kohdemaan välisiä rikosoikeudenhoitoon liittyviä yhteistyötarpeita.

Myös kansallisella tasolla on viranomaisyhteistyön ja sen kehittämisen muotoja, joissa virkamies voidaan sijoittaa toiseen organisaatioon. Syyttäjälaitoksen ja poliisin välisessä virkamiesvaihdossa sisäasiainministeriö voi poliisilain nojalla antaa poliisissa toimivalle syyttäjälle sellaisia poliisivaltuuksia, joita tämä tehtävässään tarvitsee. Sen sijaan syyttäjälaitoksessa toimivalle poliisin edustajalle ei nykyisin voida antaa syyttäjänvaltuuksia. Ongelma on tullut esiin valtakunnansyyttäjänviraston ja keskusrikospoliisin välillä jo vireillä olevassa virkamiesvaihdossa, jossa yksi syyttäjä sijoittuu keskusrikospoliisiin ja yksi poliisimies vastaavasti valtakunnansyyttäjänvirastoon.

Erityiset syyttäjänvaltuudet olisivat eräissä tilanteissa tarpeen myös yksittäisen rikosasian käsittelyssä. Valtakunnansyyttäjänvirastossa on ylitarkastajia, jotka toimivat muun muassa syyttäjien menettelyä tai ratkaisuja koskevien kanteluasioiden esittelijöinä. Ylitarkastajilla on usein syyttäjäkokemusta, mutta virka-asemansa perusteella heillä ei ole syyttäjänvaltuuksia. Jos kanteluasiassa päädytään esimerkiksi syytteen nostamiseen,

asian esitellyt ylitarkastaja ei voi ajaa syytettä, vaikka se voisi olla tarkoituksenmukaista.

Myös syyttäjälaitoksen paikallistasolla esiintyy tilanteita, joissa laajaa syyteasiaa hoitanut kihlakunnansyyttäjä siirtyy kesken asian käsittelyn – esimerkiksi käräjäoikeuden ja hovioikeuden pääkäsitteilyiden välillä – muihin tehtäviin. Erityisesti nykymuotoisessa suullisessa oikeudenkäyntimenettelyssä olisi tärkeää, että hovioikeudessa toimisi syyttäjänä sama henkilö kuin käräjäoikeudessa. Erityisten syyttäjänvaltuuksien antaminen olisi tällaisissa tilanteissa tarkoituksenmukaista ja rikosvastuun toteuttamisen onnistumisen kannalta suotavaa.

Edellä mainitun perusteella valtakunnansyyttäjää koskevaan yleisistä syyttäjistä annetun lain 3 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 momentti, jonka mukaan valtakunnansyyttäjä voisi antaa nimetylle, kihlakunnansyyttäjän kelpoisuusvaatimukset täyttävälle henkilölle määrääjäksi sellaiset syyttäjänvaltuudet, joita tämä määrättyssä tehtävässään tarvitsee. Syyttäjänvaltuuksia käytäessään tähän henkilöön sovellettaisiin muutoin mitä kihlakunnansyyttäjistä säädetään.

Erityisten syyttäjänvaltuuksien antamisesta päättäisi siten valtakunnansyyttäjä, joka ylimpänä syyttäjänä vastaa syyttäjätoiminnasta.

Erityisten syyttäjänvaltuuksien käytön riippumattomuus pyritään takaamaan sillä, että päätöksen tekisi viranomainen, jonka oma riippumattomuus on taattu perustuslaissa.

Erityiset syyttäjänvaltuudet voitaisiin antaa vain nimetylle henkilölle. Valtuuksia ei esimerkiksi annettaisi yleisesti Suomen edustajalle väliaikaisessa Eurojust-yksikössä, vaan juuri sille nimetylle henkilölle, joka toimii Eurojust-edustajana.

Syyteharkinta ja rikosasian tuomioistuinkäsittely koskevat vastaajan ja muiden asianosaisten oikeusturvaa hyvin olennaisella tavalla. Erityisillä syyttäjänvaltuuksilla mahdollistettaisiin se,

että syytettä rikosasiassa voi ajaa henkilö, jolla ei ole syyttäjänvirkaa. Tämän vuoksi on perusteltua edellyttää, että erityiset syyttäjänvaltuudet voitaisiin kuitenkin antaa

vain henkilölle, joka täyttää samat kelpoisuusvaatimukset kuin kihlakunnan-syyttäjä. Kihlakunnansyyttäjän viran kelpoisuusvaatimuksista säädetään kihlakunnansyyttäjistä annetun lain (195/1996) 3 §:ssä, jonka mukaan tällaisella henkilöllä tulee olla oikeustieteen kandidaatin tutkinto ja tehtävän hoitamiseen tarvittava taito.

Koska erityiset syyttäjänvaltuudet olisi tarkoitettu vain määrätyn tehtävän hoitamista varten, valtuuksia ei voitaisi antaa toistaiseksi, vaan määräajaksi. Toisaalta määräjän pituudelle ei olisi rajoituksia ja määräaika voitaisiin uudella määräyksellä jatkaa. Määräjän päättyminen tulisi yksilöidä, mutta määräajalla ei tarvitsisi olla tiettyä päättymispäivää. Esimerkiksi Eurojust-edustajalle valtuudet voitaisiin antaa siksi määräajaksi, jona asianomainen henkilö toimii Eurojust-edustajana. Vastaavasti tietyn yksilöidyn syyteasian hoitamiseen valtuudet voitaisiin antaa määräajaksi, joka päättyy, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu.

Erityisten syyttäjänvaltuuksien asiallinen ja alueellinen laajuus olisi harkittava tapauskohtaisesti. Esimerkiksi Eurojust-edustajalle tulisi antaa asiallisesti rajoittamattomat syyttäjänvaltuudet, jotka olisivat voimassa koko maassa. Toisaalta valtuudet olisi mahdollista rajoittaa asiallisesti ja alueellisesti, mahdollisesti vain tietyn yksilöidyn syyteasian hoitamiseen.

Valtakunnansyyttäjä voisi antaa erityiset syyttäjänvaltuudet vain yleisten syyttäjien toimivaltaan kuuluviin asioihin. Erityisten syyttäjänvaltuuksien nojalla ei siten voitaisi ajaa syytettä epäillyissä tuomarin virkarikosasioissa, joissa yksinomainen syyteharkintavalta on oikeuskanslerilla ja oikeusasiamiehellä. Valtuuksien nojalla ei myöskään voitaisi ajaa syytettä valtakunnanoikeudessa, koska perustuslain mukaan syyttäjänä toimii siellä valtakunnansyyttäjä. Vastaavasti syytettä, jonka nostamisesta eduskunta, oikeusministeriö, oikeuskansleri tai oikeusasiamies on päättänyt, voi yleisistä syyttäjistä annetun lain 7 §:n 2 momentin mukaan ajaa vain valtiosyyttäjä. Sen sijaan mainitun lainkohdan tarkoittamissa

hovi-oikeudessa ensi asteena käsiteltävissä asioissa ja yhteiskunnan kannalta merkittävissä rikosasioissa syyttäjentehtäviä voi hoitaa muukin kuin valtiosyyttäjä, jolloin myös erityisten syyttäjänvaltuuksien nojalla toimiminen olisi mahdollista.

Erityiset syyttäjänvaltuudet voitaisiin antaa myös sotilasoikeudenkäyntiasioina käsiteltäviin rikosasioihin, joissa kihlakunnansyyttäjienkin toimivalta riippuu valtakunnansyyttäjän määräyksestä.

Valtuutus päätöksessä voitaisiin antaa laajempi tai rajoitetumpi alueellinen tai asiallinen toimivalta kuin kihlakunnansyyttäjällä on. Siltä osin kuin valtuutus päätöksessä ei olisi muuta määrätty, erityisiä syyttäjänvaltuuksia käyttävään sovellettaisiin mitä kihlakunnansyyttäjistä säädetään. Asianomainen toimisi siis virkavastuulla ja hänellä olisi samat virkavelvollisuudet kuin kihlakunnansyyttäjällä. Esimerkiksi esteellisyys ja virkasyytteen oikeuspaikka määräytyisivät kihlakunnansyyttäjää koskevien säännösten mukaan.

Kun erityisiin syyttäjänvaltuuksiin siten joka tapauksessa kytkeytyisi syyttäjän virkavastuu ja -velvollisuudet, merkitystä ei olisi sillä, onko syyttäjänvaltuuksien saaja muutoin jossakin virassa.

2.2. Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa

Kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevassa yhteistyössä on kohdattu tilanteita, joissa ulkomaan viranomaisen pyytää oikeusaputeitse Suomessa salassa pidettäviä asiakirjoja käytettäväksi ulkomaisessa oikeudenkäynnissä. Tällaiset pyynnöt perustuvat usein Suomea sitoviin kansainvälisiin sopimuksiin, kuten keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaan eurooppalaiseen yleis-sopimukseen (SopS 30/1981), mutta niitä saatetaan esittää myös muutoin vastavuoroisuuteen vedoten. Jos Suomen viranomaiset eivät pysty luovuttamaan tietoa ulkomaan viranomaiselle, ulkomaan viranomaisen saattaa kieltäytyä

luovuttamasta tietoa Suomen viranomaiselle. Kansainvälisen oikeusavun perusajatuksena on, että tehostamalla ulkomaille annettavaa oikeusapua voidaan saada aikaan toivottuja kerrannaisvaikutuksia, kuten vastavuoroinen myönteinen suhtautuminen Suomen esittämiin oikeusapupyyntöihin ja yleisemminkin myönteinen kansainvälinen kuva valtiosta.

Suomen kansallinen laki perustuu avoimelle palveluperiaatteelle. Tämä edellyttää, että Suomen viranomaiset voivat tarvittaessa luovuttaa ulkomaan viranomaiselle vastaavaa tietoa kuin mitä itse pyytävät omien asioidemme hoitamiseen. Viranomaisilla on oltava tällainen mahdollisuus myös tilanteissa, jotka eivät perustu Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin ja jotka siksi jäävät viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 30 §:n soveltamisalan ulkopuolelle.

Myös viranomaisten toiminnan julkisuutta koskevan hallituksen esityksen eduskuntakäsittelyssä on katsottu, että kansainvälinen yhteistyö rikosten selvittämisessä ja tuomitsemisessä edellyttää suomalaisten syyttäjien voivan antaa pyydettyjä, salassapidettäviä tietoja ulkomaille vastavuoroisuusperiaattein.

Edellä mainitun perusteella kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain 3 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 25 a § salassa pidettävien tietojen luovuttamisesta.

Pykälän *1 momentti* sisältäisi säännöksen siitä, että salassa pidettäviä tietoja sisältäviä asiakirjoja, joita voidaan käyttää vieraassa valtiossa todisteena rikosasiassa, voidaan luovuttaa kyseisen valtion oikeusapupyynnön perusteella viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa tai muussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä. Luovuttaminen ei kuitenkaan olisi mahdollista, jos tiedon tai asiakirjan luovuttaminen ulkomaille tai käyttäminen Suomessa todisteena olisi laissa kielletty tai rajoitettu. Luovuttaminen ei täten esimerkiksi saisi johtaa asiakirjoihin sisältyvien henkilötietojen osalta henkilötietojen käsittelystä annetun lainsäädännön vastaiseen lopputulokseen.

Velvollisuutta tietojen luovuttamiseen ei asetettaisi, mutta viranomainen voisi

harkintansa mukaan tehdä niin.

Alkuperäisen tiedonantajan luottamuksen suojaa olisi kuitenkin syytä varjella myös kansainvälistä oikeusapua koskevissa tilanteissa. Annettava oikeusapu ei myöskään saisin vaarantaa viranomaisten vastaisia mahdollisuuksia saada julkishallinnon tietohuollon kannalta tarpeellista aineistoa. Tämän vuoksi pykälän *2 momenttiin* ehdotetaan otettavaksi säännös siitä, ettei tietojenanto-oikeus koske tietoja, jotka niiden haltija on saanut luvan perusteella tieteellistä tutkimusta, tilastointia tai viranomaisten suunnittelu- ja selvitystehtäviä varten. Rajoitussäännös vastaa yleisistä syyttäjistä annetun lain 11 §:ään ehdotettua rajoitusta.

3. Esityksen vaikutukset

Syyttäjien tiedonsaantioikeuden järjestäminen siten, että tiedot on annettava maksutta, lisäisi muiden viranomaisten ja julkista tehtävää hoitavien yhteisöjen kustannuksia jonkin verran. Myös tietojen luovuttamisesta ulkomaille syntyisi kustannuksia luovuttavalle taholle. Kokonaistaloudellisesti kustannukset jäisivät kuitenkin vähäisiksi.

Syyttäjien tiedonsaantioikeuden järjestäminen antaisi mahdollisuuden paremmin puuttua esimerkiksi rahoitustoimintaan ja yritystoimintaan liittyviin rikoksiin. Tästä mahdollisuudesta saattaisi yksittäistapauksissa koitua kokonaistaloudellisia säästöjä menettämisseuraamusten muodossa. Mahdollisten säästöjen määrä ei kuitenkaan ole arvioitavissa.

Erityisten syyttäjänvaltuuksien käyttämisestä ei suoritettaisi erillistä palkkaa tai palkkiota, vaan asianomaiselle maksettaisiin palkka vain siitä tehtävästä, jonka hoitamiseen erityisiä syyttäjänvaltuuksia tarvittaisiin. Taloudelliset vaikutukset jäisivät siksi vähäisiksi. Erityisten syyttäjänvaltuuksien antaminen liittyisi yksittäisiin tehtäviin tai

asioihin. Niillä ei siksi olisi myöskään organisatorisia tai henkilöstövaikutuksia.

4. Asian valmistelu

Vastauksessaan (EV 303/1998 vp) hallituksen esitykseen laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi eduskunta edellytti hallituksen huolehtivan syyttäjän tiedonsaantioikeuden turvaamisesta. Samaan asiaan liittyvässä lausunnossaan (LaVL 14/1998 vp) eduskunnan lakivaliokunta painotti myös vastavuoroisuuden tarpeellisuutta rikosten selvittämistä ja tuomitsemista koskevassa kansainvälisessä yhteistyössä.

Esitystä on valmisteltu valtakunnansyyttäjänvirastossa ja se on laadittu oikeusministeriössä virkatyönä. Esityksestä on pyydetty ja saatu lausunnot

sisäasiainministeriöltä, Suomen asianajajaliitolta ja tietosuojavaltuutetulta. Lausunnoissa on enimmiltä osin todettu, ettei esitykseen ole huomauttamista. Kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskevaa lakiehdotusta on lisäksi tarkistettu lausunnonantajien esittämällä tavalla.

5. Voimaantulo

Euroopan unionin väliaikainen Eurojust-yksikkö on jo aloittanut toimintansa ja Suomen edustaja siihen on nimitetty. Tämän vuoksi erityisesti syyttäjänvaltuuksien antamista koskeva lainmuutos olisi syytä saattaa voimaan mahdollisimman nopeasti.

Lait ehdotetaan näin ollen tuleviksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

*Lakiehdotukset***1.****Laki****yleisistä syyttäjäistä annetun lain 3 ja 11 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisistä syyttäjäistä 11 päivänä maaliskuuta 1997 annetun lain (199/1997) 11 § sekä
lisätään 3 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

3 §

Valtakunnansyyttäjä

Valtakunnansyyttäjä voi antaa nimetyille henkilölle, joka täyttää kihlakunnansyyttäjän kelpoisuusvaatimukset, määräajaksi sellaiset syyttäjänvaltuudet, joita tämä määrätyssä tehtävässään tarvitsee. Syyttäjänvaltuuksia käyttäessään tähän henkilöön sovelletaan muutoin mitä kihlakunnansyyttäjistä säädetään.

11 §

Tiedonsaantioikeus

Yleisellä syyttäjällä on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus maksutta saada viranomaiselta ja julkista

tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä virkatehtävien suorittamista varten tarpeelliset tiedot ja asiakirjat, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista syyttäjälle tai tietojen käyttämistä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Yleisellä syyttäjällä on oikeus saada virkatehtävien suorittamista varten tarpeelliset tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutuslainsäätöön estämättä.

Yleisellä syyttäjällä ei kuitenkaan ole 1 momentissa tarkoitettua oikeutta saada tietoja, jotka viranomaisen tai julkista tehtävää hoitamaan asetettu yhteisö on saanut luvan perusteella tieteellistä tutkimusta, tilastointia tai suunnittelu- ja selvitystehtäviä varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

2.

Laki**kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa 5 päivänä tammikuuta 1994 annettuun lakiin (4/1994) uusi 25 a § seuraavasti:

3 luku

Erinäiset säännökset oikeusavun antamisesta

25 a §

Salassa pidettävien tietojen luovuttaminen

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä saa vieraan valtion oikeusapupyynnön perusteella luovuttaa myös salassa pidettäviä

tietoja sisältäviä asiakirjoja käytettäväksi todisteena rikosasiassa, jollei tiedon tai asiakirjan luovuttamista ulkomaille tai käyttämistä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu oikeus ei kuitenkaan koske tietoja, jotka niiden haltija on saanut luvan perusteella tieteellistä tutkimusta, tilastointia tai viranomaisten suunnittelu- ja selvitystehtäviä varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä 8 päivänä kesäkuuta 2001

Tasavallan Presidentti**TARJA HALONEN**Oikeusministeri *Johannes Koskinen*

Rinnakkaistekstit

1.

Laki

yleisistä syyttäjistä annetun lain 3 ja 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yleisistä syyttäjistä 11 päivänä maaliskuuta 1997 annetun lain (199/1997) 11 § sekä
lisätään 3 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

3 §

Valtakunnansyyttäjä

*Valtakunnansyyttäjä voi antaa nimetyille
henkilölle, joka täyttää
kihlakunnansyyttäjän
kelpoisuusvaatimukset, määräajaksi
sellaiset syyttäjänvaltuudet, joita tämä
määrätyssä tehtävässään tarvitsee.
Syyttäjänvaltuuksia käyttäessään tähän
henkilöön sovelletaan muutoin mitä
kihlakunnansyyttäjistä säädetään.*

11 §

Tiedonsaantioikeus

Valtakunnansyyttäjällä on oikeus tehtävänsä hoitamista varten saada salassapitosäännösten estämättä tarpeellisia tietoja ja selvityksiä sekä alaisiltaan syyttäjiltä että esitutkintaa suorittavilta viranomaisilta.

11 §

Tiedonsaantioikeus

Yleisellä syyttäjällä on viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999) tai muussa laissa säädetyn salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus maksutta saada viranomaiselta ja julkista tehtävää hoitamaan asetetulta yhteisöltä virkatehtävien suorittamista varten tarpeelliset tiedot ja asiakirjat, jollei sellaisen tiedon tai asiakirjan antamista syyttäjälle tai tietojen käyttämistä todisteena ole laissa kielletty tai rajoitettu.

Yleisellä syyttäjällä on oikeus saada virkatehtävien suorittamista varten tarpeelliset tiedot yhteisön jäsentä, tilintarkastajaa, hallituksen jäsentä tai työntekijää velvoittavan yritys-, pankki- tai vakuutussalaisuuden estämättä.

Yleisellä syyttäjällä ei kuitenkaan ole I momentissa tarkoitettua oikeutta saada tietoja, jotka viranomaisen tai julkista tehtävää hoitamaan asetettu yhteisö on saanut luvan perusteella tieteellistä tutkimusta, tilastointia tai suunnittelu- ja selvitystehtäviä varten.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
